

Europese wetgeving voor de inzameling en de behandeling van stedelijk afvalwater

1. Inleiding

In zijn vergadering van 18 maart 1991 heeft de Raad van Ministers van de EG overeenstemming bereikt over de richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater. Dat er Europese wetgeving op het punt van de rioolwaterzuivering tot stand is gekomen, mag zeker een succes worden genoemd als men bedenkt hoe groot de verschillen zijn tussen de EG-landen op het gebied van riolering en zuivering (zie tabel I).

IR. R. H. DEKKER
Rijksinstituut voor Integraal
Zoetwaterbeheer en Afvalwater-
behandeling (thans Hoofddirectie
van de Waterstaat)

IR. G. MARTIJNSE
Directoraat Generaal
Milieubeheer, directie
Drinkwater, Water, Bodem

De richtlijn vertoont ook door deze verschillen duidelijke sporen van een compromis. De vele uitzonderingen, toegestane afwijkingen en alternatieven maken het niet eenvoudig om uit de tekst op te maken wat exact de verplichtingen zijn in een bepaalde situatie. Het heeft er zelfs nog naar uit gezien dat door de tegenstellingen tussen de landen het overleg op het laatste moment zou mislukken, maar na enig toegeven en inschikken van verschillende kanten is het uiteindelijk toch gelukt om de richtlijn goed te keuren. Feit is dat er nu een gemeenschappelijk wettelijk instrument tot stand is gebracht waardoor een verdere divergentie binnen de EG wordt voorkomen en wellicht op termijn een min of meer gelijk verzorgingsniveau voor alle EG-burgers zal ontstaan. De richtlijn verplicht de Lid-Staten tot het inzamelen en zuiveren van huishoudelijk en industrieel afvalwater en legt afhankelijk van de omvang van de lozingen en de kenmerken van het ontvangende oppervlaktewater een aantal minimumeisen vast. Verder regelt de richtlijn de afvoer van slib, het verlenen van vergunningen, de controle en de rapportage.

2. Voorgeschiedenis

De aanzet voor de richtlijn werd gegeven tijdens een seminar van milieuministers over het waterbeleid binnen de EG, gehouden te Frankfurt op 27 en 28 juni 1988. In aansluiting hierop nam de Raad een resolutie aan waarin de Commissie

Samenvatting

Op 21 mei 1991 heeft de EG een richtlijn vastgesteld inzake de behandeling van stedelijk afvalwater. Hierin worden voorschriften gegeven voor de inzameling van stedelijk afvalwater en voor de zuivering ervan. Ook zijn er bepalingen opgenomen voor de behandeling van bepaalde soorten industrieel afvalwater. Uitgangspunt is dat alle woonkernen vanaf een bepaalde omvang voorzien worden van riolering en dat het stedelijk afvalwater een biologische zuivering ondergaat. Stikstof- en fosfaatverwijdering moet worden toegepast bij lozing in zogenaamde kwetsbare gebieden. Met primaire behandeling kan worden volstaan bij lozing in kustwateren en estuaria die als minder kwetsbaar zijn aangewezen. Op de algemene uitgangspunten is een groot aantal uitzonderingen van kracht waardoor de wetgeving zeer gecompliceerd is geworden.

werd verzocht voorstellen in te dienen over de behandeling van gemeentelijk afvalwater. De EG-Commissie heeft uitvoering gegeven aan dit verzoek en heeft ideeën voor een richtlijnvoorstel ontwikkeld die op 22 februari 1989 voor- gelegd zijn aan deskundigen uit de EG-landen. Naar aanleiding van de reacties op deze ideeën heeft de EG-Commissie een definitief voorstel voor een richtlijn uitgewerkt, dat op 20 november 1989 werd ingediend bij de EG-Raad [1]. De Raad behandelde het voorstel in dertien vergaderingen van de werkgroep Milieu en in drie vergaderingen van de Milieuraad. Het Europees Parlement en het Economisch en Sociaal Comité hebben zich ook over het voorstel gebogen en brachten advies uit aan de Commissie [2, 3]. Een gewijzigd voorstel voor de richtlijn is door de Commissie ingediend op 31 oktober 1990 [4]. Zoals vermeld bereikte de Milieuraad op 18 maart 1991 overeenstemming over het voorstel. De tekst van de richtlijn is vervolgens behandeld door de groep juristen/linguïsten van de Raad en is op 21 mei 1991 in zijn definitieve vorm vast- gesteld [5]. De status van richtlijn brengt met zich mee dat er een omzetting moet

plaatsvinden in het nationale recht van de Lid-Staten. Deze juridische implementatie moet uiterlijk 30 juni 1993 gereed zijn.

3. Globale inhoud van de richtlijn

De richtlijn bevat bepalingen over de aanleg van riolering, over de mate van zuivering van stedelijk afvalwater en over het verlenen van vergunningen voor bedrijfsafvalwater. De verplichtingen die gelden voor de aanleg en het beheer van riolering in stedelijke gebieden zullen voor de Neder- landse praktijk geen grote problemen opleveren, afgezien van het feit dat vooral het beheer steeds meer inspanning zal vergen. De bepalingen zullen echter nog wel wettelijk vastgelegd moeten worden. Voor de eisen waaraan de zuivering moet voldoen, is een gecompliceerd systeem ontstaan (zie tabel II). Diverse criteria spelen een rol om te bepalen welke graad van zuivering plaats moet vinden, zoals het type ontvangend oppervlaktewater (zoet water, estuarium, kustwater), de kwetsbaarheid van dat oppervlaktewater en de grootte van de stedelijke agglomeratie. Nederland heeft in beginsel gekozen voor een gelijke aanpak geldend voor het gehele grondgebied bestaande uit

TABEL I – Overzicht van op riolering en op zuivering aangesloten inwoners en geïnstalleerde zuiveringscapaciteit voor de landen van de EG (1988).

	Inwoners	% aangesloten	% gezuiverd	Per inwoner geïnstalleerde zuiveringscapaciteit (i.e./inwoner)
België	9,9	58	20	0,55
Duitsland	61,7	91	86	1,83
Denemarken	5,1	94	92	1,85
Frankrijk	56,0	65	50	1,02
Griekenland	10,0	45	10	0,11
Italië	57,5	?	?	?
Ierland	3,5	66	25	0,46
Luxemburg	0,4	96	76	2,30
Nederland	14,9	94	88	1,69
Verenigd Koninkrijk	56,7	96	82	1,06
Spanje	39,0	37	37	0,36
Portugal	10,3	38	9	0,09
EG-12	325	61	51	1,06

TABEL II

Omvang van de agglomeratie (i.e.)		0	2.000	10.000	15.000	150.000
Type ontvangend oppervlaktewater						
KWETSBAAR						
	a) eutrofiering	zoet water en estuaria	Sec. 31-12-2005	Sec. + P/N 31-12-1998		
		kustwateren	Toer. 31-12-2005			
b) drinkwatervoorziening	zoet water		Sec. 31-12-2005	Sec. + 31-12-1998		
c) overig	zoet water en estuaria					
	kustwateren					
NORMAAL	zoet water en estuaria		Sec. 31-12-2005	Sec. 31-12-2000		
	kustwateren					
MINDER KWETSBAAR	estuaria		Prim. 31-12-1993	Prim. 31-12-1993		
	kustwateren					

Legenda

Toer.		= Toereikende behandeling per 31-12-2005
Prim.		= Primaire behandeling per 31-12-1993
Sec.		= Secundaire behandeling per 31-12-2005
Sec.		= Secundaire behandeling per 31-12-2000
Sec. +		= Verdergaande behandeling dan secundair per 31-12-1998
Sec. + P/N		= Secundaire behandeling met aanvullende fosfor/stikstof-verwijdering per 31-12-1998

biologische zuivering met fosfor- en stikstofverwijdering. De verplichtingen uit de richtlijn die gelden voor lozingen in eutrofiëringsgevoelige kwetsbare gebieden zijn daarom van toepassing in geheel Nederland.

Voor bedrijfsafvalwater schrijft de richtlijn geen lozingseisen voor, maar bepaalt alleen dat voor die lozingen algemene voorschriften worden vastgesteld of vergunningen worden verleend. Dit geldt voor al het industrieel afvalwater dat op de riolering wordt geloosd en voor rechtstreekse lozingen van biologisch afbreekbaar afvalwater afkomstig van een aantal met name genoemde bedrijfstakken (zoals de voedingsmiddelenindustrie). In het oorspronkelijke voorstel was voorzien dat dit laatste type afvalwater op dezelfde wijze behandeld zou moeten worden als stedelijk afvalwater. Door de weinig specifieke formulering van de lozingseisen en de onduidelijke definitie van 'industrieel afvalwater van eenzelfde aard als stedelijk afvalwater' werd deze bepaling niet in de richtlijn opgenomen.

4. Gevolgen voor Nederland

De richtlijn zal in wezen geen ingrijpende gevolgen hebben voor Nederland. We hebben immers al op grote schaal riolering aangelegd en ook de aanleg van biologische zuiveringsinstallaties is al vergoed en begint zo langzamerhand in een eindstadium te komen.

Op het gebied van de fosfor- en stikstofverwijdering moet natuurlijk nog wel het nodige gebeuren maar mede naar aanleiding van de Rijn- en Noordzee-

afspraken is er voor de komende jaren al een beleid ontwikkeld en zijn voor de uitvoering daarvan termijnen vastgesteld die vallen binnen die van de EG-richtlijn. Een punt van zorg vormt de juridische omzetting van de richtlijn in de Nederlandse wetgeving. Het zal nog de nodige hoofdbreken kosten om de gecomplceerde verplichtingen die uit de richtlijn volgen op een correcte wijze en zonder al te veel aanpassingen aan de bestaande regelingen om te zetten in het Nederlandse systeem.

Tijdens de onderhandelingen over de richtlijn is getracht het bestaande Nederlandse beleid zoveel mogelijk in de richtlijn opgenomen te krijgen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de optie van een gebiedsgerichte aanpak van de fosfor- en stikstofverwijdering (75% zuiveringsrendement per beheersgebied) zoals al vastgelegd in de AMvB fosfaat en voorzien in de ontwerp-AMvB stikstof.

Op aandrang van Nederlandse zijde wordt deze aanpak nu expliciet in de richtlijn toegestaan.

Positieve gevolgen voor Nederland worden verwacht van de uitvoering van de richtlijn in de bovenstrooms gelegen landen, vooral langs de Maas en de Schelde. Het percentage inwoners in België dat aangesloten is op een zuiveringsinstallatie blijft nu nog achter bij dat in Nederland. Daadwerkelijke uitvoering van de richtlijn betekent dat veel biologische zuiveringen gebouwd moeten worden, wat een gunstige uitwerking zal hebben op de waterkwaliteit van Maas en Schelde; vooral op de zuurstof-

huishouding. Het is te hopen dat tegelijkertijd een verdergaande zuivering wordt doorgevoerd, in overeenstemming de eisen voor kwetsbare gebieden, zodat in de toekomst ook de fosfor- en stikstofbelasting verder afneemt.

5. Basisverplichtingen

Uitgangspunt van de richtlijn is dat stedelijk afvalwater een secundaire zuivering moet ondergaan. In kwetsbare gebieden is een ingrijpende zuivering noodzakelijk en in minder kwetsbare gebieden mag met primaire zuivering worden volstaan. Verder gaat de richtlijn er vanuit dat kustwateren zwaarder kunnen worden belast dan estuaria en zoete wateren. Als men vervolgens rekening houdt met de omvang van de stedelijke agglomeraties, diverse uitvoeringstermijnen hanteert en keuze laat uit verschillende normen ontstaat het volgende, vrij gecompliceerde, beeld van basisverplichtingen. (Op deze basisverplichtingen zijn dan weer de nodige uitzonderingen van toepassing, zie 6).

a. Riolering moet uiterlijk op 31 december 2005 aangelegd zijn voor alle woonkernen vanaf 2.000 i.e. Voor woonkernen groter dan 15.000 i.e. moet dit vijf jaar eerder gerealiseerd zijn en voor woonkernen groter dan 10.000 i.e. die lozen in kwetsbare gebieden nog twee jaar eerder, op 31 december 1998.

b. Een zogenaamde 'toereikende behandeling' moet worden toegepast voor de kleine lozingen, uiterlijk op 31 december 2005 voor lozingen van woonkernen kleiner dan 2.000 i.e. in zoet water en estuaria, en voor woonkernen kleiner dan 10.000 i.e. in geval van lozing in kustwater. Normen voor toereikende behandeling zijn niet vastgelegd behalve dat het ontvangende water moet voldoen aan de geldende kwaliteitsdoelstellingen.

c. Primaire behandeling is toegestaan voor woonkernen tot 150.000 i.e. die lozen in kustwater dat als minder kwetsbaar is aangewezen. Studies moeten aantonen dat het ontvangend milieu niet nadelig wordt beïnvloed. Voor woonkernen groter dan 150.000 i.e. is secundaire zuivering verplicht.

Effluentnormen voor primaire behandeling zijn vastgesteld voor de grootheden BZV (biochemisch zuurstofverbruik) en zwevende stof. Deze zijn uitgedrukt in het percentage reductie ten opzichte van de vracht van het influent: BZV: 20%; Zwevende stof: 50%.

4. Secundaire behandeling (biologisch of gelijkwaardig) moet uiterlijk op 31 december 2000 plaatsvinden voor lozingen uit woonkernen vanaf 15.000 i.e. Voor lozingen uit kleinere woonkernen

mag die termijn met vijf jaar worden verlengd.

Effluentnormen voor secundaire behandeling zijn vastgesteld voor de grootheden BZV, CZV (chemisch zuurstofverbruik) en zwevende stof. Zwevende stof is niet verplicht. Normen kunnen naar keuze worden uitgedrukt in concentratie of percentage reductie ten opzichte van de vracht van het influent: BZV: 25 mg/l of 80-90%; CZV: 125 mg/l of 75%; Zwevende stof: 35 mg/l of 90%. Concentratiewaarden zijn uitgedrukt als procentielwaarden afhankelijk van het aantal monsters, conform een 'opzoektabel'.

e. Verdergaande behandeling (verder dan secundair) is noodzakelijk voor lozingen in aan te wijzen kwetsbare gebieden uit woonkernen vanaf 10.000 i.e. Termijn: 31 december 1998.

Effluentnormen voor lozingen in eutrofiëringsgevoelige kwetsbare gebieden gelden voor één of beide grootheden totaal fosfor of totaal stikstof. Normen kunnen naar keuze worden uitgedrukt in concentratiewaarden of percentage reductie ten opzichte van de vracht van het influent. Concentratiewaarden zijn afhankelijk van het aantal i.e.'s. Totaal P: 2 mg/l (10.000-100.000 i.e.), 1 mg/l (groter dan 100.000 i.e.) of 80%; Totaal N: 15 mg/l (10.000-100.000 i.e.), 10 mg/l (groter dan 100.000 i.e.) of 70-80%.

De concentratiewaarden zijn uitgedrukt als jaargemiddelden.

f. De afvoer van zuiveringsslib naar oppervlaktewater moet vóór 31 december 1998 worden beëindigd.

6. Uitzonderingen

Naast de basisverplichtingen zijn er diverse uitzonderingsclausules van toepassing. Bij de vaststelling hiervan is rekening gehouden met de specifieke geografische of klimatologische omstandigheden in sommige Lid-Staten.

Bovendien speelde een rol de verschillen van inzicht in het gevaar voor het ontvangend milieu van ongezuiverde of minder vergaand gezuiverde lozingen, verschillen in de eutrofiëringsgraad van het ontvangend oppervlaktewater, uiteenlopende situaties voor wat betreft de stand van de rioolwaterzuivering en overwegingen van financiële aard. De volgende gevallen dienen als illustratie hiervan.

- De aanleg van riolering in stedelijke agglomeraties is niet nodig wanneer dit buitensporig duur zou zijn.
- Primaire behandeling kan ook worden toegestaan voor lozingen afkomstig van kleinere agglomeraties (2.000-10.000 i.e.)

in estuaria gelegen in minder kwetsbare gebieden.

- Voor lozingen van agglomeraties groter dan 150.000 i.e. in minder kwetsbare kustwateren mag onder bepaalde voorwaarden worden volstaan met primaire behandeling in plaats van secundaire behandeling.

- In hooggelegen bergstreken mogen door de lagere temperaturen minder strenge normen voor biologische zuivering worden gehanteerd.

- De termijn voor de aanleg van secundaire behandeling kan ook voor grotere agglomeraties met vijf jaar worden verlengd.

- De toepassing van lozingsnormen voor P en N voor afzonderlijke installaties kan vervallen als het minimumpercentage reductie van de totale vracht in het betrokken gebied tenminste 75% bedraagt.

- De aanwijzing van kwetsbare gebieden kan achterwege blijven wanneer de bijbehorende maatregelen op het gehele grondgebied van de Lid-Staat worden toegepast.

7. Bijzondere onderwerpen

- Het begrip inwonerequivalent Om te bepalen welke bepalingen van de richtlijn van toepassing zijn, speelt de omvang van de stedelijke agglomeraties uitgedrukt in inwonerequivalenten (huishoudelijk plus industrieel) een belangrijke rol. De i.e. is in de richtlijn gebaseerd op een biochemisch zuurstofverbruik van 60 g zuurstof per dag. Dit in afwijking van de Nederlandse praktijk die uitgaat van 54 g. Om rekening te kunnen houden met seizoensfluctuaties, bijvoorbeeld bij toeristencentra, is bepaald dat de belasting berekend moet worden op basis van de maximale gemiddelde wekelijkse belasting in de loop van het jaar.

- Kwetsbare gebieden

De richtlijn maakt onderscheid in drie typen kwetsbare gebieden:

- a. eutrofiëringsgevoelige wateren;
- b. voor winning van drinkwater bestemde wateren met een te hoog nitraatgehalte;
- c. gebieden die niet voldoen aan bestaande EG-richtlijnen.

De P- en N-normen van de richtlijn zijn uitsluitend van toepassing op het eerste type kwetsbare gebied. De criteria die gehanteerd moeten worden bij de aanwijzing van eutrofiëringsgevoelige wateren zijn vrij algemeen geformuleerd.

Veel wordt aan de interpretatie van de Lid-Staten overgelaten.

Voor de beide overige typen zijn geen specifieke normen voorgeschreven en bepaalt de richtlijn alleen dat de

behandeling verder moet gaan dan secundaire behandeling.

Bij het derde type kwetsbaar gebied kan gedacht worden aan wateren die gelegen zijn in badzones en die niet voldoen aan de bacteriologische normen van de zwemwaterrichtlijn. De verdergaande behandeling moet dan speciaal op dit probleem worden gericht.

Belangrijk in verband met kwetsbare gebieden is de bepaling dat lozingen die plaatsvinden in wateren die zelf niet kwetsbaar zijn maar wel afwateren op een kwetsbaar gebied op dezelfde wijze behandeld moeten worden als lozingen in kwetsbare gebieden. In geval van grensoverschrijdende afwateringsgebieden is deze bepaling evenwel niet automatisch van toepassing maar moet eerst de consultatieprocedure worden gevolgd.

- Grensoverschrijdende problematiek De richtlijn bevat een afzonderlijk artikel dat voorziet in een consultatieprocedure bij grensoverschrijdende verontreiniging door stedelijk afvalwater. Dit artikel kan uiteraard van belang zijn voor Nederland in verband met de diverse grensoverschrijdende rivieren.

- Industrieel afvalwater Indirecte lozingen van industrieel afvalwater moeten onderworpen worden aan algemene regels of specifieke vergunningen. Dit geldt ook voor rechtstreekse lozingen wanneer het afvalwater biologisch afbreekbaar is en afkomstig is van een bedrijf van tenminste 4.000 i.e. dat behoort tot één van de elf bedrijfstakken die in de richtlijn worden genoemd. De Commissie zal de door de EG-landen vastgestelde lozingseisen vergelijken en zal zonodig communautaire lozingsnormen voorstellen.

- Controle en rapportage.

De zuiveringsinstallaties moeten worden gecontroleerd op naleving van de lozingseisen. De richtlijn schrijft de minimumfrequentie van monsterneming voor en geeft aan hoeveel monsters niet aan de norm behoeven te voldoen. Waar een significant beïnvloeding wordt verwacht moet ook het ontvangend oppervlaktewater worden gecontroleerd.

Elke twee jaar moet de bevoegde instantie een rapport publiceren over de afvoer van het stedelijk afvalwater en het slib in zijn beheersgebied.

8. Conclusie

Met de totstandkoming van de richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater is opnieuw een wettelijk instrument toegevoegd aan het EG-instrumentarium

ter bestrijding van de verontreiniging van het oppervlaktewater. Hoewel men kritiek kan hebben op de gecompliceerde structuur van de richtlijn en op het feit dat niet overal biologische zuivering als minimumverplichting is vastgelegd, zal de daadwerkelijke uitvoering van de richtlijn leiden tot een vermindering van de belasting van het oppervlaktewater met zuurstofbindende stoffen en nutriënten. Men mag verwachten dat op termijn de bestaande verschillen in zuiveringsniveau in de EG aanmerkelijk zullen zijn afgenomen.

Na de industriële lozingen, die sinds 1976 in het kader van de richtlijnen betreffende zwarte- en grijze-lijststoffen worden aangepakt, worden met deze richtlijn nu de communale lozingen geregeld. Een logische volgende stap is de aanpak van de diffuse lozingen. Ook op dit laatste terrein heeft de EG kortgeleden wetgeving ontwikkeld door het vaststellen van de richtlijn inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door uit agrarische bronnen afkomstige nitraten.

Literatuur

1. Publikatieblad van de EG nr. C 300 van 29.11.1989 en PB nr. C 1 van 4.1.1990, COM (89) 518.
2. PB nr. C 260 van 15.10.1990.
3. PB nr. C 168 van 10.07.1990.
4. PB nr. C 287 van 15.11.1990, COM (90) 522.
5. PB nr. L 135 van 30.05.1991.

• • •

Symposium 'Biometrie en Milieu'

De Biometric Society afdeling Nederland (ANED) organiseert in samenwerking met de sectie Milieutoxicologie van de Nederlandse Vereniging voor Toxicologie (NvT) en de Milieuwerkgroep 'Ruimtelijke Variabiliteit' een symposium op dinsdag 19 mei 1992 met als thema 'Biometrie en Milieu'. Het symposium wordt gehouden in Congrescentrum 'de Reehorst' in Ede. In het plenaire ochtendprogramma wordt aandacht besteed aan de betekenis van kwantitatief milieu-onderzoek voor het beleid. De middag bestaat uit twee parallelsessies over het gebruik van kwantitatieve technieken bij het meten van stoffen in het milieu (bijvoorbeeld meetnetten) en bij het onderzoek naar de invloed van stoffen op de natuur (ecotoxicologie). De voordrachten zullen laten zien hoe de biometrie behulpzaam kan zijn bij de interpretatie van verzamelde gegevens over stoffen in het milieu.

Nadere inlichtingen: M. van 't Hof, MSA-KUN, Kapittelweg 54, 6525 EP Nijmegen, telefoon 080 - 61 61 61.

CUWVO-modellenboek voor WVO-vergunningverlening aan bedrijven verschenen

Op maandag 14 oktober jl. heeft op de Hoofddirectie van de Rijkswaterstaat de presentatie plaatsgevonden van een bundeling en actualisatie van alle modellen die in de afgelopen jaren door Werkgroep VI en III van de CUWVO opgesteld zijn op basis van bedrijfstakstudies.

Het betreft zowel model-aanvraag-formulieren als model-vergunningvoorschriften. In totaal hebben 22 bedrijfstakstudies ten grondslag gelegen aan het standaardwerk. Vooral de oudere voorschriften zijn meteen aangepast aan recente eisen in het kader van de handhaafbaarheid.

Het standaardwerk is een belangrijk hulpmiddel voor de WVO-vergunningverleners bij de waterschappen, provincies en Rijk om te bepalen welke sanerings-eisen zij binnen welke termijnen aan de bedrijven kunnen gaan opleggen. Verder bevordert het de eenduidigheid, rechtsgelijkheid en snelheid van de vergunningverlening. Zoals bekend kampt men bij de WVO-vergunningverlening op sommige plekken nog met achterstanden, waardoor soms tijdelijke gedoogsituaties onvermijdelijk zijn.

Tijdens de aanbidding van de bundels benadrukte drs. G. J. van Nuland, voorzitter van CUWVO-6, dat over vrijwel alle voorschriften uiteindelijk overeenstemming bereikt is met de betrokken

branches en met VNO/NCW, VNCI en FME, wat de implementatiesnelheid van de voorschriften zeker ten goede zal komen.

Verder wees hij erop dat de bedrijfstakstudies op dit moment qua opzet en inhoud ook model staan voor de zogenaamde doelgroepenbenadering. Daarnaast zal de nationale overheid die voorschriften gaan inbrengen in het internationale overleg over de bestrijding van de waterverontreiniging, zoals in de EEG en de Internationale Rijncommissie. In zijn dankwoord ging prof. mr.

J. J. I. Verburg, voorzitter van de CUWVO, vooral in op de vruchtbare samenwerking en coördinatie op het gebied van de WVO die in de afgelopen jaren door deze commissie tot stand is gebracht. De samenstellende leden (V en W, VROM, Unie van Waterschappen, IPO en VNG) kunnen hierdoor op het gebied van de WVO met één gezicht naar buiten treden. Verder maakte hij van de gelegenheid gebruik om aan te kondigen dat de CUWVO vanuit haar doelstelling in de toekomst ook meer betrokken zal raken met de advisering over integrale waternota's.

Tot slot overhandigde prof. Verburg de bundels officieel aan de aanwezige vertegenwoordigers van de Unie, IPO en VNG.

Exemplaren van het CUWVO-standaardwerk zijn te bestellen bij de secretaris van CUWVO-6, mw. ir. L. A. M. Luijten, RIZA, Postbus 17, 8200 AA te Lelystad, tel. 03200 - 7 05 18.

Overhandiging van het CUWVO-modellenboek aan de Unie van Waterschappen. V.l.n.r. prof. Verburg (voorzitter CUWVO), ir. Verwoelf (Rijkswaterstaat), ir. Van den Ende (Unie van Waterschappen), ir. Faber (VNG) en drs. Van Nuland (RIZA, voorzitter CUWVO VI).

